

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย กรณีศึกษาชุมชนเทศบาล
ตำบลมหาพรหมณ์ อำเภอบางบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Guidelines for Community Participation in Flooding Problem Management the Case
Study of Mahaphram Subdistrict Community Bangban District Phranakhon Si Ayutthaya

อดิگانต์ แสงบุญ¹ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์^{2*}

Atikarn Sawangboon¹ Nalaumon Anusonphat^{2*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมหาพรหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 344 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบแอลเอสดี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย มีรายการปฏิบัติ 22 รายการ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ เช่น เทศบาลจัดประชุมประชาคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการในการแก้ปัญหาอุทกภัย ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย เช่น เทศบาลประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้สถานการณ์น้ำ เพื่อเตรียมรับมือกับอุทกภัย ผ่านช่องทางออนไลน์ ด้านการรับผลประโยชน์ เช่น เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านการประเมินผลและการติดตาม เช่น เทศบาลมีการประชุมประชาคมสรุปการดำเนินงานหลังจากเกิดเหตุอุทกภัย เป็นต้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การบริหารจัดการ, อุทกภัย

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the level of community participation in flood management 2) compare community participation in flood management classified according to personal factors 3) propose guidelines for public participation in community flood management. It is mixed methods research. This is research that uses both quantitative research methods and qualitative research methods. The sample consisted of 344 people in Mahabraham subdistrict municipality, Bang Ban district, Phranakhon Si Ayutthaya Province. The research instrument was a questionnaire. Statistical analysis was performed in terms of mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA and LSD.

The results of this research found that:

1. Community participation in flood management overall, it is at a high level.

^{1,2} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

^{1,2} Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

* Corresponding Author E-mail: analaumon@aru.ac.th

2. People with different genders, ages, education levels, occupations, and average monthly incomes participate in flood problem management. overall different Statistically significant at the .05 level.

3. Guidelines for public participation in flood problem management. Mahabrahm Subdistrict Municipality Community, Bang Ban District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province There are 22 actions, decision making such as organizing community meetings by giving the public an opportunity to express their opinions about the problem. and the need to solve flood problems, Flood problem such as the municipality publicizing information for the public to know about the water situation to prepare to deal with flooding through online channels, Receiving benefits such as giving people the opportunity to participate in knowledge exchange forum activities or attend various flood prevention training sessions organized by the municipality, and evaluation and monitoring such as the municipality holding a community meeting to summarize operations after the flood.

Keywords: Community participation, Management, Flooding

บทนำ

อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทัน ทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ (ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ, 2561) โดยอุทกภัยมักเกิดในจังหวัดที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ลุ่มต่ำอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านอำเภอบางบาล พระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอิน บางไทร ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 55 กิโลเมตร และมีลำคลองใหญ่น้อย ประมาณ 1,254 สาย เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่ จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยามักประสบปัญหาอุทกภัยซึ่งเป็นสาธารณภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเกิดจากภาวะน้ำล้นตลิ่ง ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สิ่งสาธารณประโยชน์ และทรัพย์สินของทางราชการเสียหาย (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2563)

อำเภอบางบาลเป็นอำเภอที่ถูกจัดให้อยู่ในอำเภอที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ประเภทอุทกภัย/น้ำล้นตลิ่งใน ระดับความเสี่ยงสูง (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2563) ด้วยสภาพพื้นที่บางบาลเป็นทุ่งกว้างขนาดใหญ่ มีพื้นที่ลุ่มต่ำประมาณ 27,450 ไร่ จึงเป็นเสมือนแก้มลิงธรรมชาติ ที่สามารถรองรับปริมาณน้ำได้จำนวนมาก ทุ่งบางบาลจึงเป็นหนึ่งในพื้นที่รับน้ำในสถานการณ์น้ำท่วมเกือบทุกปี ทำให้ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล ถูกน้ำท่วม 572 หลังคาเรือน เกือบทั้งตำบล โดยมีลักษณะเป็นน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์มีความเดือดร้อนเป็นประจำเกือบทุกปี โดยชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ ครอบคลุม 3 ตำบล คือ ตำบลมหาพราหมณ์ ตำบลสะพานไทย และตำบลวัดยม จำนวน 19 หมู่บ้าน รวม 2,476 ครัวเรือน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาอุทกภัย โดยกำหนดนโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน ให้มีการขุดลอกและพัฒนาคลองมหาพราหมณ์ตลอดแนว ให้มีสภาพแวดล้อมสวยงามและเพื่อเป็นการป้องกันอุทกภัยในช่วงฤดูน้ำหลาก และในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ก็ให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากนโยบาย แรงประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของการรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาล ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมกับการกำหนดโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน และสร้างทัศนคติความเชื่อที่ เทศบาล คือ ที่พึ่งในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในเขตเทศบาล เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่าง เทศบาลกับประชาชนอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน นอกจากนี้เทศบาลตำบลมหา พราหมณ์ยังกำหนดพันธกิจให้การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการ วางแผนพัฒนาการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารและการปกครอง โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การ มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น (เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์, 2565)

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย กรณีสึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากปัญหา อุทกภัยเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญของชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่ควรมีการแก้ไขใน ระยะยาวอย่างเร่งด่วน และการแก้ปัญหามหาอุทกภัยเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน และต้องการให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ด้วยการระดมความคิด กระตุ้นให้ทุกคนได้ตระหนักและ การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามหาอุทกภัยในชุมชนนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการแก้ปัญหามหาอุทกภัยของชุมชน ในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีสึกษา ชุมชน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีสึกษา ชุมชน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีสึกษาชุมชน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยในบทความนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2,467 คน (ประชาชน 1 คน ต่อ 1 ครัวเรือน) (เทศบาล ตำบลมหาพราหมณ์, 2565) และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ จำนวน 344 คน ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของ ยามาเน (Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 แล้วใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling)
 - 1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประธานสภาเทศบาล เทศบาลตำบลมหา พราหมณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ รองนายกเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ ปลัดเทศบาล ตำบลมหาพราหมณ์ กำนันตำบลวัดยม ผู้ใหญ่บ้านตำบลวัดยม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลวัดยม กำนันตำบล สะพานไทย ผู้ใหญ่บ้านตำบลสะพานไทย จำนวน 9 คน ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร จัดการปัญหาอุทกภัยกรณีสึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลและการติดตาม ซึ่งมีการ Try out กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาคู จำนวน 30 คน พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยแบบสอบถามจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณไว้ จำนวน 344 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวนครบ 9 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ โดยวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ที่มี 2 ตัวแปร ได้แก่ เพศ ด้วยการทดสอบที (t-test) และปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีตัวแปร 3 ตัวขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่าง ทดสอบด้วยสถิติ Least-significant different (LSD)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านการตัดสินใจ	3.73	0.63	มาก
2. ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย	3.57	0.62	มาก
3. ด้านการรับผลประโยชน์	3.49	0.59	มาก
4. ด้านการประเมินผลและการติดตาม	3.56	0.64	มาก
ในภาพรวม	3.58	0.57	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.57) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.63) รองลงมา คือ ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.62) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.59)

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การมีส่วนร่วมของชุมชน	t-test	การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA)			
	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
	ค่า Sig.				
1. ด้านการตัดสินใจ	0.01*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*
2. ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*
3. ด้านการรับผลประโยชน์	0.06	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*
4. ด้านการประเมินผลและการติดตาม	0.00*	0.00*	0.00*	0.01*	0.00*
ในภาพรวม	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายการปฏิบัติ 22 รายการประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ เช่น เทศบาลจัดประชุมประชาคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัย มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ เช่น เทศบาลประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รู้สถานการณ์น้ำ เพื่อเตรียมรับมือกับอุทกภัย ผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ด้านการรับผลประโยชน์ มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ เช่น เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือเข้าร่วมงานอบรมการป้องกันอุทกภัยต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลจัดขึ้น และด้านการประเมินผลและการติดตาม มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ เช่น เทศบาลมีการประชุมประชาคมสรุปการดำเนินงานหลังจากเกิดเหตุอุทกภัย เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพงษ์ วรเลิศ (2562) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของเทศบาลตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของเทศบาลตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน ให้มีการขุดลอกและพัฒนาคลองมหาพราหมณ์ตลอดแนว ให้มีสภาพแวดล้อมสวยงามและเพื่อเป็นการป้องกันอุทกภัยในช่วงฤดูน้ำหลาก และในส่วนของความร่วมมือของชุมชน เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ก็ให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากนโยบาย ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมกับการกำหนดโครงการต่าง ๆ และสร้างทัศนคติความเชื่อว่าเทศบาลเป็นที่พึ่งในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในเขตเทศบาล เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างเทศบาลกับประชาชนอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย อยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล สังวรณ (2561) เรื่อง การบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรชมพู่ ประเสริฐศรี (2558) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหามลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำยม กรณีศึกษาตำบลวังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพและรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำยม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนเพศชายและเพศหญิง มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน คนที่มีอายุต่างกัน มีประสบการณ์จากการดำเนินชีวิตไม่เท่ากัน จึงแสดงความคิดเห็นและพฤติกรรมแตกต่างกันได้ ส่งผลให้ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย ในภาพรวม แตกต่างกัน คนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติแตกต่างกันตามสิ่งที่ได้ศึกษาเรียนรู้มา คนที่มีอาชีพต่างกัน ย่อมมีเวลาในการมีส่วนร่วม แตกต่างกันตามลักษณะของการทำงาน และคนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน ย่อมมีกำลังในการมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุนทรัพยากร แตกต่างกันตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จึงแสดงความคิดเห็นและพฤติกรรมแตกต่างกันได้

3. จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายการปฏิบัติ 22 รายการประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการตัดสินใจ มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ โดยมีประเด็นสำคัญ คือ จัดประชุมประชาคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการในการแก้ปัญหามลพิษ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปาณิสรา บุญยรัตกลิน (2564) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัย ประการหนึ่งคือ จัดเวทีประชาคม โดยเริ่มจากการประเมินความเสี่ยงภัยของชุมชน นำเสนอข้อมูลความเสี่ยงภัย และทำการจัดลำดับความสำคัญของภัย ให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ร่วมกันระบุ

ปัญหา และผลกระทบของการเกิดอุทกภัยที่เคยประสบ เพื่อให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับอุทกภัย โดยปัจจัยที่จะสนับสนุนให้การประชาคมเกิดความเข้มแข็งได้นั้น คือ ความตระหนักในหน้าที่ที่รับผิดชอบความรัก และการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดประชุมประชาคมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจ โดยแสดงความคิดเห็นในเรื่องการแก้ปัญหามหาอุทกภัย ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ที่จะให้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งเทศบาลสามารถนำข้อมูลนี้มาวางแผนการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ โดยมีประเด็นสำคัญ คือ เทศบาลประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รู้สถานการณ์น้ำ เพื่อเตรียมรับมือกับอุทกภัย ผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว เช่น ไลน์ (Line) เฟสบุ๊ก (Facebook) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คัมภีร์ ทองพูน และคณะ (2564) เรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิดจากกรมอุตุนิยมวิทยา ข่าวสารจากจังหวัดพัทลุง สังเกตความรุนแรงของพายุ การตกของฝน จัดเตรียมอุปกรณ์ช่วยเหลือการเกิดภัยพิบัติอย่างพร้อมเพรียง เช่น วิทยุสื่อสาร กระจสบทราย ทราย เรือ ไฟฉาย มีการจัดเจ้าหน้าที่รับโทรศัพท์ เมื่อรับแจ้งเหตุจากชาวบ้าน จัดเวรยาม เฝ้าระวังเหตุพร้อมช่วยเหลือ จัดทำแผนช่วยเหลือภัยพิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การสื่อสารให้ประชาชนทราบจะทำให้ประชาชนได้เตรียมตัวรับสถานการณ์ได้ดีมากขึ้น จะลดความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยไปได้อย่างมาก และอีกประการหนึ่งช่องทางออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีความรวดเร็ว และครอบคลุมได้มาก เพราะเกือบทุกคนมีโทรศัพท์มือถือ

3.3 ด้านการรับผลประโยชน์ มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ โดยมีประเด็นสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือเข้าร่วมงานอบรมการป้องกันอุทกภัยต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลจัดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สุธาวิ กลิ่นอุบล (2562) ที่อธิบายว่า มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การอบรมเป็นการให้ความรู้ซึ่งอาจเป็นความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุทกภัย การเตรียมพร้อมด้วยวิธีที่ถูกต้อง โดยการให้ความรู้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์แบบหนึ่ง

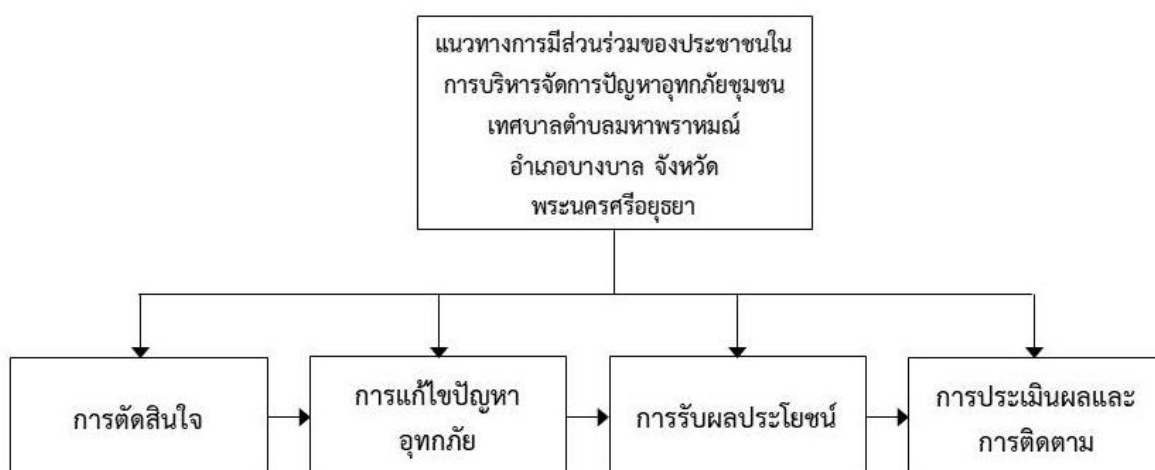
3.4 ด้านการประเมินผลและการติดตาม มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ โดยมีประเด็นสำคัญ คือ เทศบาลมีการประชุมประชาคมสรุปการดำเนินงานหลังจากเกิดเหตุอุทกภัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุธาวิ กลิ่นอุบล (2562) ที่อธิบายไว้ว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการ หรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัย ประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประชุมประชาคมสรุปการดำเนินงานหลังจากเกิดเหตุอุทกภัยจะทำให้ประชาชนได้ทราบการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัยว่าเป็นอย่างไร พร้อมทั้งสามารถเสนอความคิดเห็นให้เทศบาลสามารถนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาได้ด้วย

สรุปได้ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพรหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญเนื่องจากปัญหามหาอุทกภัยเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญของชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่ควรมีการแก้ไขทั้งในระยะ

สั้นและระยะยาว และการแก้ปัญหาอุทกภัยเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลและการติดตาม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัย ย่อมจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ รวดเร็ว ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น และจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากรูปที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลและการติดตาม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหามหาอุทกภัย ย่อมจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ รวดเร็ว ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น และจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านการตัดสินใจ เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดวิธีติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย ซึ่งอาจทำเป็นจัดประชุมประชาคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการในการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย

1.2 ด้านการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ควรประสานขอความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเครือข่าย และรับอาสาสมัคร หรือจิตอาสาปฏิบัติงานร่วมกับเทศบาลเมื่อเกิดอุทกภัย

1.3 ด้านการรับผลประโยชน์ เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ควรจัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐบาลให้ประชาชน เมื่อต้องประสบอุทกภัยอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

1.4 ด้านการประเมินผลและการติดตาม เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการตรวจสอบ การประเมินงานในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยด้านการยอมรับ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย ของชุมชนเทศบาลตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

- คัมภีร์ ทองพูน, สิริลักษณ์ ทองพูน, พัชรธิรา สุวรรณวงศ์, สิริกานต์ ทองพูน, และจริยา หมดศร. (2564). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12* (น. 153-169). มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- ณัฐพงษ์ วรเลิศ. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของเทศบาลตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์. (2565). *ข้อมูลสภาพทั่วไป*. เทศบาลตำบลมหาพราหมณ์. <https://mahaphram.go.th/public/list/data/index/menu/1144>
- ปาณิสรา บุญยรัตกลิน. (2564). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย : บทบาทพยาบาลอนามัยชุมชน. *วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย*, 14(2), 1-12. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/trcnj/article/view/256559>
- แพรชมพู ประเสริฐศรี. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหามลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำยม กรณีศึกษาตำบลวังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ. (2561, 27 เมษายน). *รู้จักภัยจาก อุทกภัย หรือ น้ำท่วม*. <https://ndwc.disaster.go.th/ndwc/cms/7525?id=26672>
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2563). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ.2558 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563)*. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. <https://ww2.ayutthaya.go.th/news/detail/8503>
- สุธาวี กลิ่นอุบล. (2562). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2696>
- สุวิมล สังวรรณ. (2561). *การบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสิงห์บุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

